

ISSN: 3060-4613

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№6/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

Tibbiyot ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	888
<i>Amonova Madina Furkatovna</i>	
Morfonologiya va uni umumiy ta'lim tizimida o'qitish	891
<i>Asatullayeva Dilnavoz Jondullayevna</i>	
Biologiya darslarida lokal darajadagi texnologiyalardan foydalanish metodikasi	894
<i>Azimov Ibragimjon Toshpo'latovich, Mirzaboev Timur Bisenboy o'g'li, Toshpo'latova Nigina Ibrohimjon qizi</i>	
Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining shakllari va umumiy tuzilishi	898
<i>B. R. Xudoyberdiyev</i>	
Cognitive Justification of Humor in Modern Linguistics	901
<i>Bektoshev Mubashirkhon Odilbek Ugli</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirish	905
<i>Botirova Lobar Kamolovna</i>	
Toshkent viloyatida rekreasion faoliyat rivojlanishining asosiy muammolari	910
<i>Djurayeva Lobar Vaxitovna</i>	
Didactic Features of Using E-Portfolios in Continuing Professional Development of Teachers	915
<i>Erkaboyeva Saodathon</i>	
O'quvchilar xulqida yuzaga keladigan salbiy o'zgarishlarning koreksiyalashga xizmat qiladigan manbalar	918
<i>F. A. Choriyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida chet tilida lug'at boyligini oshirishning samarali usullari	921
<i>G'ulomjonova Mubdi'ma G'ayratjon qizi</i>	
Kitobxon badiiy adabiyotni qanday anglaydi	924
<i>Hamdamova Dilshoda Rustamjon qizi</i>	
Zamonaviy ta'limda talabalarda ma'naviy qadriyatlarni rivojlantirishning pedagogik asoslari	928
<i>Ibragimova Dilnoza Rashid qizi</i>	
The Pedagogical Role of the Community in Promoting Abilities of Students	931
<i>Isabayeva Difuza Komiljonovna</i>	
Ta'lim sifatini oliy ta'lim tashkilotlarida yaxshilashda til bilishning o'rni	934
<i>Isaqulova Baxtigul Xo'jamovna</i>	
Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda ingliz tili darslarida interaktiv media vositalarining ta'siri	938
<i>Ismoilova Zarifa Abduqaxxorovna</i>	
O'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirishda xalqaro baholash dasturlaridan foydalanish metodikasi	942
<i>Jabborova Shahodat Ibrohim qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida deontologik qadriyatlar va professional etikani rivojlantirish	945
<i>Kalandarova Fazilat Toxirovna</i>	
Voleybolda maxsus chidamlilikni rivojlantirishning umumiy tushunchalari	948
<i>Karimova Gulhayo Botirjon qizi</i>	
The Portrait of the Image of Manfred in the Translation of J.G. Byron's Poem "Manfred"	953
<i>Kurbonov Parda Akhmedovich</i>	
Suv aralashmasi temperaturasi aniqlash	958
<i>Mamatova Go'zaloy Jo'ramirzayevna, Mashrabboyeva Mubina Bobomurod qizi, Abdurahmonova Gulasal Avazbek qizi</i>	
Yosh bokschilarning texnik-taktik harakatlarini takomillashtirish yo'llari	961
<i>Mamatqulov Xusanboy Baxtiyor o'g'li</i>	
Maktab direktorlarini qo'llab-quvvatlashda asosiy ustun amaliyotlar va O'zbekiston ta'lim tizimida ularni qo'llash imkoniyatlari	965
<i>Mamura Tadjibayeva</i>	
Adabiy ta'limda scamper metodining qo'llanilishi	969
<i>Marjona Toshpulatova</i>	
Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari	974
<i>Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna</i>	
Umumta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni joriy etishning dolzarb muammolari va mavjud imkoniyatlari ..	977
<i>Mo'minova Qunduz Xolmamat qizi</i>	
"Jasper Jones" as New Life Given to The Novel "To Kill a Mockingbird"	982
<i>Nargiza Akhrorova</i>	

TOSHKENT VILOYATIDA REKREASION FAOLIYAT RIVOJLANISHINING ASOSIY MUAMMOLARI

Djurayeva Lobar Vaxitovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Geografiya kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Toshkent viloyatida rekreatsion faoliyatni rivojlantirish imkoniyatlari va mavjud muammolar tahlil qilinadi. Hududda mavjud tabiiy resurslar va turizm salohiyatiga qaramay, sohaning rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillar – infratuzilma yetishmovchiligi, ekologik muammolar, xizmatlar sifati pastligi, kadrlar tanqisligi hamda past investitsion faollik kabi muammolar sifatida aniqlangan. SWOT tahlili asosida Chimgan–Charvak kurort-rekreatsion zonasidagi zaif jihatlar va xavf-xatarlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada rekreatsion faoliyatni barqaror rivojlantirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Toshkent viloyati, rekreatsion faoliyat, turizm, infratuzilma, ekologik muammo, Chimgan–Charvak zonasi, barqaror rivojlanish, xizmatlar sifati.

Abstract: This article analyzes the opportunities and existing problems for the development of recreational activities in the Tashkent region. Despite the availability of natural resources and tourism potential, the main factors hindering the development of the industry are the lack of infrastructure, environmental problems, poor quality of services, staff shortages, and low investment activity. Based on SWOT analysis, the weaknesses and threats of the Chimgan–Charvak resort and recreation area are examined. The article also presents suggestions and recommendations aimed at ensuring the sustainable development of recreational activities.

Key words: Tashkent region, recreational activities, tourism, infrastructure, environmental problems, Chimgan–Charvak zone, sustainable development, quality of services.

Аннотация: В данной статье анализируются возможности и существующие проблемы развития рекреационной деятельности в Ташкентской области. Несмотря на наличие природных ресурсов и туристического потенциала региона, основными факторами, препятствующими развитию отрасли, являются дефицит инфраструктуры, экологические проблемы, низкое качество услуг, нехватка кадров и низкая инвестиционная активность. На основе SWOT-анализа рассматриваются слабые стороны и угрозы курортно-рекреационной зоны Чимган–Чарвак. Также в статье изложены предложения и рекомендации, направленные на устойчивое развитие рекреационной деятельности.

Ключевые слова: Ташкентская область, рекреационная деятельность, туризм, инфраструктура, экологические проблемы, зона Чимган–Чарвак, устойчивое развитие, качество услуг.

KIRISH

Toshkent viloyatini rivojlantirishning istiqbolli maqsadi – uni zamonaviy, yuqori samarali turistik-rekreatsion markazga aylantirish, fuqarolar va xorijiy mehmonlarning turistik-rekreatsion xizmatlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish, zarur investitsiyalar oqimini ko'paytirish, shuningdek, ish o'rinlari sonining ko'payishiga ko'maklashishdan iborat. Mintaqaning dam olish va turizm sohasidagi o'zgarishlarning yakuniy maqsadi rivojlangan turizm infratuzilmasiga ega samarali iqtisodiyotni yaratishdan iboratdir ^[3].

Rekreatsion-turistik kompleks iqtisodiy tizim sifatida – bu iqtisodiy obyektlarning o'zaro ta'sirini, dam olish va sayyohlik xizmatlarini ishlab chiqarish va sotishni ta'minlaydigan faoliyat xususiyatini belgilaydigan tashkiliy-iqtisodiy munosabatlar va institutlar majmuasidir. Bugungi tushunchaga ko'ra, dam olish va sayyohlik zonalari – bu dam olish va sayyohlik mahsulotlari yaratilgan, infratuzilma shakllangan va dam olish hamda sayyohlik oqimlari yo'naltirilgan eng istiqbolli hududlardir. Boshqa joylar esa past salohiyatga ega deb e'tirof etiladi. Zamonaviy rekreatsion-turistik oqimning tuzilishi maqsadli auditoriyaga, jozibadorlik darajasiga, turizm yo'nalishiga va uni rivojlantirish maqsadlariga qarab diversifikatsiyalangan.

Turizm bilan bog'liq daromadlarni oshirish uchun Toshkent viloyati barcha xarid qobiliyatiga ega toifalardagi sayyohlarni jalb qilishi lozim. Toshkent viloyatida aholini yaqin hududlardan va Toshkent shahridan jalb qilish hisobiga qamrov zonasi va savdo zonasi kengaytirilishi kerak. Maqsad – Toshkent viloyatida rekreatsion-turistik yo'nalishlarni shakllantirish hamda raqobatdosh yo'nalishlarga tashrif buyuradigan sayyohlarga moslashtirilgan rekreatsion-turistik mahsulotlarni taklif etishdir (masalan: Qirg'iziston – Issiqko'l, Turkiya va boshqalar). Ushbu maqsadga erishish uchun Toshkent viloyatida mavjud bo'lgan rekreatsion-turistik resurslarni izchil va mutanosib ravishda rivojlantirish zarur.

Davlat va mahalliy hokimiyat organlari oldida mintaqaning ekotizimini saqlab qolish va mavjud dam olish hamda sayyohlik resurslarini kengaytirish vazifasi turibdi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Rekreatsion faoliyat rivojlanishining nazariy va amaliy asoslari bo'yicha ko'plab olimlar tadqiqotlar olib borgan. Toshkent viloyatida rekreatsion-turistik imkoniyatlarni o'rganishda Alimova G.A. tomonidan erkin iqtisodiy zonalar shakllanishi va ulardan samarali foydalanish imkoniyatlari chuqur tahlil qilingan. Muallif hududning tabiiy resurslari asosida rekreatsion salohiyatni rivojlantirishda davlat siyosati va hududiy boshqaruv mexanizmlarining o'rniga e'tibor qaratadi.

Charvak suv omborining ta'sir zonasi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar orasida Abdullayev I.X. asari alohida ahamiyat kasb etadi. U suv ombori atrofidagi antropogen landshaftlarning shakllanish jarayonlarini baholab, ekotizimlarning zaiflashuvini va ekologik muammolarni asoslab bergan.

Rekreatsion hududlarda antropogen yuklama va dam olish tizimlarini boshqarish masalalari Beroyev B.M. tomonidan ko'rib chiqilgan bo'lsa, turizm iqtisodiyoti sohasida Bogdanov E.I. turizm faoliyatini tashkil qilish va iqtisodiy samaradorlikka erishish mexanizmlarini tizimli tahlil qilgan.

Gavrisheva E.D. o'z tadqiqotida dam olish va sayyohlik majmualarining shakllanish tendensiyalarini regional rivojlanish kontekstida o'rgangan. Gear S.E., Swart W.W. va Var T. tomonidan ishlab chiqilgan kvantitativ yondashuvlar esa turizm rejalashtirishda statistik modellardan foydalanish zaruratini asoslaydi.

O'zbekiston tog' zonasining barqaror rivojlanish yo'nalishlarini Jumayev T. batafsil tahlil qilib, hududlarning rekreatsion salohiyati va uni boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqqan. Shuningdek, Lemeshev M.Y. va Shcherbina O.A. dam olish faoliyatini optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqqan.

Mintaqaviy siyosat va hududiy rivojlanish masalalarida Fateyev V.S. tomonidan o'tish davri iqtisodiyotiga ega mamlakatlar tajribasi asosida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning hududiy mexanizmlari chuqur tahlil qilingan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda Toshkent viloyatining rekreatsion salohiyatiga oid statistik ma'lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va ilgari o'tkazilgan ilmiy tadqiqotlar asos qilib olindi. Ma'lumotlar kontent-tahlil, taqqoslash va SWOT tahlil usullari yordamida tizimli tahlil qilindi hamda hududiy rivojlanish dinamikasini aniqlashda ekspert fikrlari ham e'tiborga olindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda Toshkent viloyatida mahalliy va xorijiy rekreantlar va sayyohlarga xizmat ko'rsatuvchi 120 ta tashkilot, shu jumladan kuniga 2 440 sayyohga xizmat ko'rsatish imkoniyatiga ega 15 ta turoperator va 45 ta mehmonxona, shuningdek, 71 ta sanatoriya va dam olish maskanlari faoliyat ko'rsatmoqda^[4].

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, bugungi kunda rekreantlar orasida juda mashhur bo'lgan Toshkent viloyati hududlarini tahlil qilish zarur deb hisoblaymiz.

Toshkent viloyati hududi landshaftning barcha elementlari – tabiiy, ijtimoiy va iqtisodiy elementlarning majmuasidan iborat bo'lib, ular barqaror rivojlanishga alohida xususiyat beradi.

Toshkent viloyatining marvaridi – Chorvoq suv ombori zonasi bo'lib, biz ushbu hududning rekreatsion imkoniyatlarini tahlil qilamiz.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, dam olish va sayyohlik zonalarini tanlashda hududda suv resurslarining mavjudligi ularning shakllanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Toshkent viloyatida rekreantlarning sevimli dam olish joyi – Chorvoq suv omborining zonasi hisoblanadi. Suv omborlarining rekreatsion qiymati ko'plab omillar bilan belgilanadi, masalan: suv sathining shakli, chuqurligi, oynasi maydoni, tozaligi, shaffofligi, sho'rliqi, suv harorati, suv omborining aholi punktlaridan uzoqligi, transport magistrali bilan ta'minlanishi va boshqalar.

Shuni ta'kidlash kerakki, Chorvoq suv ombori rekreatsion maqsadlarda keng qo'llaniladigan kompleks suv havzasi hisoblanadi. Chorvoq suv omborining qirg'oq zonasi, ayniqsa uning janubiy qismi, suv ombori qurilishidan va faoliyat ko'rsatishdan avval rekreatsion maqsadlarda ishlatilgan. Bunga Chimgansay daryosi vodiysi

va Chatkal daryosining chap qirg'oqlari kiradi. Bu – Katta Chimgan, Kichik Chimgan, Qiziljar o'lkasi tog'larining go'zal manzarali qiyaliklari bo'lgan hududlar. Ular tog' turizmi, qishki sport turlari va aholining ko'ngilochar dam olishlari uchun faol foydalanilgan. Bu yerda Chimgan sayyohlik bazasi, sog'lomlashtirish sanatoriylari va bir nechta bolalar sog'lomlashtirish oromgohlari qurilgan ^[4].

Yoz oylarida turli manbalarga ko'ra har yili 5–20 ming kishi ushbu hududda dam olgan. Suv ombori qurilgandan so'ng, dam oluvchilar soni bir necha barobar ko'paydi. Bunga suv ombori atrofida yangi avtomobil yo'li qurilishi, qirg'oq plyajlari, Bakachulning yangi qirg'oq zonalarini sabab bo'ldi. Sohil bo'yida ko'plab yangi dam olish maskanlari, sanatoriylar, pansionatlar, plyajlar, bolalar sog'lomlashtirish oromgohlari va qayiq stansiyalari qurildi. Janubiy sohilda Yubiley, Yangiqo'rg'on, Yusupxon shaharchalari tashkil etildi. Kungurbuka tog'larining yon bag'irlarida ko'plab kottejlar va lagerlar barpo etildi.

Bularning barchasi ushbu hududning yangi dam olish imkoniyatlarining shakllanishi va foydalanilishiga zamin yaratdi. Shu bilan birga, hududning tabiiy imkoniyatlari, ayniqsa qirg'oq zonasida, allaqachon charchash arafasida. Tuproq va o'simlik qoplamining degradatsiyasi yuz bermoqda, hayvonlarning ko'plab turlari yo'qolib bermoqda, eroziya jarayonlari kuchaymoqda. Bu butun janubiy qirg'oqqa (kengligi 200 metrga yetadigan chiziqli) xos holatdir ^[5].

Chimgansay daryosi vodiysi bugungi kunda dam olish uchun eng ko'p foydalaniladigan zonalaridan biridir. Bu yerda 20 dan ortiq yirik rekreatsion obyektlar mavjud. Bular Chimgan sayyohlik majmuasi, sil kasalligi sanatoriysi, Chimgan sport majmuasi, ko'plab maktab sog'lomlashtirish lagerlari va boshqalardir. Chimgansay daryosi vodiysi, ayniqsa uning o'rta qismi va og'zi inson xo'jalik faoliyatining turli mahsulotlari bilan juda ifloslangan.

Ushbu muammoning yechimi, bizning fikrimizcha, dam olish va sayyohlik zonalarini rivojlantirishdagi nomutanosiblikni bartaraf etish, ya'ni boshqa hududlarning jozibadorligini oshirish va butun viloyat bo'ylab dam olish hamda sayyohlik oqimlarini kengaytirish orqali amalga oshiriladi ^[6, 9, 11, 12].

Shu bilan birga, bu yerda tog' turizmini rivojlantirish uchun alohida sayyohlik majmualarini tashkil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Mintaqaning tog' va tog' oldi zonalarining istiqbolli yo'nalishlarini ko'rib chiqamiz.

Toshkent viloyatida tog' va tog' oldi rekreatsion komplekslari va markazlarining shakllanishiga hududning qulay transport-geografik joylashuvi (Toshkent shahri va viloyatning boshqa sanoat markazlariga yaqinligi) katta yordam berdi. Turizmning maxsus shakli – yozgi turizm alohida ahamiyatga ega, chunki shahar aholisining katta oqimi tog'larda joylashgan ko'plab yozgi qishloqlarga yo'naltiriladi. Tog'larda rekreatsiyaning to'rtta asosiy funksional turi shakllangan:

1. Pargos–Aktash–Karjantau past va o'rta tog'lari – davolash-sog'lomlashtirish tumani bo'lib, tog'li iqlim, mineral buloqlar, Xodjkent suv ombori sohillari asosida tashkil etilgan. Bu yerda Tavaksay (800 m), Humsan (1 150 m), Aktash (1 140 m) sanatoriylari, boshqa dam olish zonalarini, bolalar lagerlari va sport bazalari joylashgan.
2. Chimgan–Chorvoq sog'lomlashtirish tumani – Chorvoq suv ombori sohili bo'ylab cho'zilib, G'arbiy Tyan-Shanning tabiiy jihatdan eng jozibali qismini – Chorvoq vodiysi va Chimgan tog' o'lkasini qamrab oladi. Ushbu tumanda O'zbekistonning eng yirik dam olish maskani shakllangan. Hudud Toshkent shahri korxonalari va tumanlarining dam olish zonasining ustunligi, suv ombori qirg'oq'iga tortiladigan bolalar va talabalar tashkilotlari majmualari bilan ajralib turadi va mutaxassislarining fikriga ko'ra, bu tendensiya uzoq yillar davomida saqlanib qoladi. Shu sababli ushbu zona haqiqiy dam olish imkoniyatlarini (tog'-sayyohlik, tog'-chang'i va sport ixtisoslashuvi) qayta ko'rib chiqishga va faol rivojlantirishga muhtoj.
3. Parkent–Sukok sog'lomlashtirish tumani – Chotkal silliqligining past va o'rta tog'li zonalarini, shu jumladan Ugam–Chotkal tabiat bog'i hududini qamrab oladi.

Rekreatsion hududlarning antropogen ta'sirga nisbatan zaifligini hisobga olib, ularning ijtimoiy-madaniy, biologik va landshaft xilma-xilligini, suv, biologik, rekreatsion va mineral resurslar ombori sifatidagi ahamiyatini inobatga olgan holda, turar-joy va iqtisodiyotning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini qayta ko'rib chiqish, uni mamlakat rivojlanish strategiyasi bilan integratsiya qilish zarur. Bu – turizmni rivojlantirish, tabiiy tabiatni muhofaza qilish va Toshkent viloyatining kompleks rivojlanishini anglatadi ^[1].

Shuni ta'kidlash lozimki, Toshkent viloyati hududining ekotizimlari xilma-xilligi va to'liqligi O'zbekistonning eng katta tabiiy-ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy boyliklaridan biri, uning landshaftining barqarorligi va umuman mamlakatning barqaror rivojlanishining asosiy omili hisoblanadi.

Bu bir tomondan tabiiy va yarim tabiiy ekotizimlar va landshaftlarni muhofaza qilish va barqaror saqlash, ikkinchi tomondan esa mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini oshirish zaruriyatini bildiradi ^[7, 8].

Shu munosabat bilan faqat tabiatni muhofaza qilish emas, balki Toshkent viloyatida rekreatsion-turistik faoliyatni rivojlantirish imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan konsepsiyani ishlab chiqish dolzarbdir. Natijada

Toshkent viloyatida rekreatsion iqtisodiyot kelajakda asosiy funksiyalardan biriga aylanishi va hudud profili shakllanishi lozim.

O'zbekiston tog'li hududida yaxlit rivojlanish va dam olishni hududiy tashkil etish istiqbollari konsepsiyasi quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanishi lozim:

1. Tog' va tog' oldi zonalarining tabiiy-rekreatsion salohiyatidan keng foydalanish va rekreantlarni joylash-tirishga ixtisoslashgan aholi punktlarining maxsus tizimini shakllantirish orqali mamlakatning rekreatsion ehtiyojlarining katta qismini qondirish ^[2].
2. Tiklanishning eng muhim omili sifatida tog' muhitining yuqori sifatini saqlash va himoya qilish.
3. Rekreatsion iqtisodiyotni intensivlashtirish va konsentratsiya, kooperatsiya hamda ixtisoslashuv orqali resurslardan foydalanishni doimiy takomillashtirish.
4. Rekreatsion ehtiyojlar va talablarni boshqarish, avvalo, rekreatsion resurslar va turistik imidjni samarali reklama qilishni yo'lga qo'yish orqali rivojlantirish.
5. Hududiy rekreatsiya tizimlarini boshqarishni takomillashtirish hisobiga tog' rekreatsiya tizimi faoliyati samaradorligini sezilarli oshirish imkoniyati.
6. Turizm, mahalliy rivojlanish va tabiatni muhofaza qilishning uyg'un kombinatsiyasini ta'minlash.

Ilgari surilayotgan konsepsiyaga muvofiq, ayniqsa ta'kidlash kerak bo'lgan eng muhim tadbirlar quyidagilardan iborat:

1. Rivojlangan rekreatsion infratuzilmani yaratish va tog'li hududlarga yil davomida xavfsiz kirishni ta'minlash, ixtisoslashtirilgan dam olish markazlari, majmualar, dam olish yo'llari, jihozlangan dam olish joylari va xizmat ko'rsatish korxonalari bilan sayyohlik yo'llari tarmog'ini shakllantirish. Dam olish va sayyohlik obyektlarini ko'paytirish bo'yicha kompleks tadbirlarni rejalashtirishda mintaqaning seysmik faolligini e'tiborga olish zarur. Shu munosabat bilan, xorijiy tajribadan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, Yaponiya bu borada katta yutuqlarga erishgan: vaziyatni modellashtirish va rejalashtirilgan obyektning maket sinovidan foydalanish orqali xavfsizlik ta'minlanadi.
2. Milliy (tabiiy) bog'lar maydonini barcha viloyatlarda sezilarli kengaytirish, tabiatni muhofaza qilish va rekreatsion funksiyalarni birlashtirish prinsipiga asoslangan holda tashkil etish. Hozirgi kunda "Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarga mulk huquqi" va "Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar to'g'risida"gi qonunlarga ko'ra, yer uchastkalari va boshqa tabiiy obyektlar yuridik va jismoniy shaxslarga faqat xususiy buyurtma qo'riqxonalar va tabiiy pitomniklar tashkil etish maqsadida foydalanish uchun berilishi mumkin. Bizning fikrimizcha, kuzatuv va ekologik turizmni rivojlantirish imkonini beruvchi tegishli o'zgartirishlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq bo'ladi.
3. Tog' hududidan rekreatsion foydalanishni qishloq xo'jaligi, suv xo'jaligi va o'rmon xo'jaligi faoliyatlari bilan uyg'unlashtirish, tabiatni muhofaza qilish, rekreatsiya va ishlab chiqarishni birlashtirish tamoyillari asosida kooperatsiya tizimini yaratish.
4. Dam olish tashkilotchilarining e'tiborini alohida korxonalar tashkil etishdan rekreatsion jihozlangan hududlar tizimini yaratishga, infratuzilmani rivojlantirishga, dam olishni tashkil etish tizimiga chiziqli balandlikdagi (ekskursiya, dam olish, sayyohlik yo'nalishlari) va nuqtaviy (ekskursiya joylari va obyektlari) elementlarni kiritishga qaratish.
5. Tog'lar iqtisodiyotini ko'p tarmoqli iqtisodiyotga aylantirishning faol omili sifatida kichik va xususiy tadbirkorlikni rekreatsion faoliyatni tashkil etishga keng jalb qilish. Shu maqsadda tog'larda dam olishda asosiy e'tibor katta kapital qurilish va professional xizmatlarga emas, balki minimal texnik vositalar bilan jihozlangan, sport, yurish turizmi va alpinizmga imkon qadar yaqin bo'lgan sayyohlik shakllariga, tog' aholisining an'anaviy turmush tarziga (ekoturizm) qaratilishi zarur.
6. O'zbekiston tog'larining sayyohlik atlasini yaratish.

Ushbu muammolarni hal etish, bir tomondan, tog'larning rekreatsion funksiyalarini kuchaytirishga, boshqa tomondan esa mamlakatimizning ushbu noyob tabiiy va madaniy burchaklarini saqlab qolishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, turli investitsiya manbalaridan foydalanish orqali dam olish resurslarini rivojlantirishni tabaqalashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Shunday qilib, Toshkent viloyatining rekreatsion tizimini yanada rivojlantirish uchun iqtisodiy jihatdan eng rivojlangan poytaxt sanoat mintaqasi korxonalari va tashkilotlari mablag'laridan keng foydalanish mumkin. Bundan tashqari, mavjud moddiy-texnik baza negizida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ham maqsadga muvofiq bo'ladi.

Tog' zonasining istiqbolli rekreatsion tizimi O'zbekiston aholisining asosiy qismini yil davomida barcha turdagi dam olishga bo'lgan ehtiyojlarini to'liq ta'minlashi lozim. Dam olish talabi shakllanish markazlariga nisbatan tog'li hududlarning geografik joylashuviga qarab quyidagi toifalarga ajratish mumkin:

- kunlik dam olish: yarim soatlik transport imkoniyati doirasida;
- qisqa muddatli dam olish: haftalik, 1,5–2 soatlik transport imkoniyati doirasida;
- uzoq muddatli dam olish: yillik ta'til va ta'til davrida, asosan uzoq muddatli dam olish uchun (tog' tumanlari) ^[10].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hozircha tog' ekoturizmining imkoniyatlari xalqaro turizmni tashkil etishda deyarli qo'llanilmayapti va ular chet ellik sayyohlarga asosan faqat me'moriy yodgorliklarni namoyish etish bilan cheklanmoqda. Shu munosabat bilan tog' ekoturizmining jadal rivojlanishi mamlakatning butun sayyohlik mintaqasining jozibadorligini belgilovchi muhim omil bo'lib, valyuta tushumlarining barqaror oqimini sezilarli darajada oshirishga va turizm biznesida jiddiy daromad manbaiga aylanishga katta imkoniyat yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. 2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son Farmoniga 1-ilova).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 12-iyuldagi "Turizmni rivojlantirish sohasida mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlarining javobgarligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3129-son qarori.
3. Alimova G. A. Toshkent viloyati rekreatsion-turistik kompleksi konsepsiyasini rivojlantirishning konstruktiv prinsiplari // O'zbekiston Respublikasi Harakatlar strategiyasi: makroiqtisodiy barqarorlik, investitsiyaviy faollik va innovatsion rivojlanish istiqbollari. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya. – Toshkent: TDEU, 2018. 122-bet.
4. Alimova G. A. Toshkent viloyatida rekreatsion-turistik tipdagi erkin iqtisodiy zonalarini shakllantirish va faoliyat ko'rsatish imkoniyatlarini baholash. Maqola // Makroiqtisodiy tadqiqotlar va prognozlash instituti xalqaro konferensiyasining "Iqtisodchilar forumi", 2018-yil oktyabr. 316-bet.
5. Abdullayev I. X. Charvak suv omborining ta'sir zonasida antropogen landshaftlarning shakllanishini baholash va prognoz qilish. Dis. avtoreferati. Nasois., ilmiy daraja kand. geogr. fanlar. Toshkent, 2005. 20-bet.
6. Beroyev B. M. Tik yo'llar bilan. Vladikavkaz: IR, 2007. 36-bet.
7. Bogdanov E. I. Turizm sohasi iqtisodiyoti: darslik. Talabalar uchun qo'llanma oliy o'quv yurtlari uchun. – M.: INFRAM, 2013. 118-bet.
8. Gavarisheva E. D. Novgorod viloyatining dam olish va sayyohlik majmuasini shakllantirish va faoliyat ko'rsatish tendensiyalari. Yaroslav Donishmand nomidagi Novgorod davlat universiteti. 2002-yilda ilmiy darajaga dissertatsiya avtoreferati. 22-bet.
9. Gear S. E., Swart W. W., Var T. Tourism Development Planning: Quantitative Approaches. N.Y., Praeger Publishers, 1976. 26-bet.
10. Jumayev T. O'zbekiston tog' zonasining barqaror rivojlanishi. Dis. avtoreferati. Nasois., doc. ilmiy darajasi geogr. fanlar. Toshkent, 2004. 25-bet.
11. Lemeshev M. Y., Shcherbina O. A. Dam olish faoliyatini optimallashtirish. M.: Iqtisodiyot, 1986. 60-bet.
12. Fateyev V. S. O'tish davri iqtisodiyotiga ega mamlakatlarda hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va mintaqaviy siyosat tendensiyalari. Fundamental tadqiqotlar natijalari bo'yicha tahliliy hisobot. – Mn.: Huquq va iqtisodiyot, 2001. 94-bet.